

KÜLTÜR COĞRAFYAMIZDA HZ. MUHAMMED

ULUSLARARASI SEMPOZYUM
(ORTA ASYA, KAFKASYA VE BALKANLAR)

-I-

(7-8 Mart 2009)
ADAPAZARI - SAKARYA

DÜZENLEYEN
DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
&
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI

TÜRK KÜLTÜRÜNDE SALAT Ü SELÂM ÇEŞİTLERİ, ZİKREDİLİŞ BİÇİMLERİNİN KUR'AN VE SÜNNET BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Doç. Dr. Muhammed AYDIN*

GİRİŞ

Müslüman bir millet olarak Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve selleme) için türlü türlü getirmiş olduğumuz salatü selamlar, ona karşı sevgimizi ve bağlılığımızı ortaya koyan kültürel ve toplumsal dokumuzdan kaynaklanmaktadır.

Allah'ın bize bahsettiği İman ve İslâm'ın değerini anladığımız nispette, Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve selleme) bize sağladığı nimetlerin değerini de o derece iyi anlamalıyız. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve selleme)'in değerini idrak eden bir kimse ise, idrak ettiği ölçüde ona salat ve selam okur. O halde, bir kimsenin okuduğu salât ve selam miktarı, onun Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve selleme)'e olan sevgisinin ve dinine olan bağlılığının ölçüsüdür.

Salât ve selâm konusu, müstakil olsun veya olmasın üzerinde en çok çalışma yapılan konulardan birisidir. Biz de bu konuya Kültürümüz noktasından hareket ederek kullandığımız salatü selam çeşitlerini, zikrediliş ve yazılış biçimlerini Kur'an ve sünnet bağlamında değerlendirmeye çalışacağız.

I. SALAT VE SELAM'IN ANLAM ÇERÇEVESİ

Tebrik, tezkiye, övgü, duâ, istiğfar ve rahmet gibi anlamlara gelen salât, Allah tarafından olunca övgü ve sena, meleklerden olunca Allah'ın başısla-

* Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

masını istemek, Müminler tarafından söylenince de Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve seleme)'e yapılan dua manalarında kullanılır.¹

Buhârî, Ebu'l-Âliye'nin şöyle dediğini nakleder: Allah'ın peygambere salâtı: meleklerin katında onu övmesidir. Meleklerin peygambere salâtı ise; duadır. İbn Abbâs ise "yusellûne"nin manasının "tebrik ederler, kutlarlar" demek olduğunu söyler.²

Biz Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve seleme) için "Allahümme salli ala seyyidina Muhammedin...» derken "Yarabbi! Efendimiz Muhammed'in namını şanını hem dünya hem de ahirette yüce kıl. O'nun getirdiği İslam dinin bütün cihana yay. Ve bu dini dünya durdukça yaşat. Ona ahirette ümmetine şefaate etme hakkı ver. Ve Ona makam-ı mahmudu ihsan eyle." demektedir.

"Selam" kelimesi ise selâmet, esenlik, emniyet ve ayıp ve kusurdan arınmak anlamlarınadır ki Selâm aynı zamanda Allah'ın bir ismidir. Selâm'ın Allah'tan olması ise "Allah seni korumayı, gözetmeyi üzerine almıştır, kefilidir." demektir.

Mevdudi'nin de belirttiği gibi bu ayette Müslümanlara iki şey emredilmektedir: 1) Sallü aleyhi, 2) Ve Sellimu teslîma. Salât kelimesi alâ eki ile kullanıldığında üç anlama gelir: 1) Birisine yönelmek, bir kimseye sevgiyle yaklaşmak ve onun üzerine eğilmek 2) Bir kimseyi yüceltmek 3) Bir kimse için dua etmek. Elbette bu kelime Allah için kullanıldığında üçüncü anlama gelmesi mümkün değildir, çünkü Allah'ın bir kimse için dua etmesi anlamsızdır. Allah için sadece ilk iki anlamda kullanılabilir. Fakat bu kelime melekler için olsun, insanlar için olsun Allah'ın kulları için kullanıldığında her üç anlama da gelebilir. Sevgi, övgü ve dua anlamlarının üçünü de ihtiva eder. O halde müminlere Sallü aleyhi emrinin verilmesi şu anlama gelir: "Ona bağlanın, onu yüceltin, övün ve onun için dua edin.". Selam kelimesinin de iki anlamı vardır: 1) Her tür hata, kusur ve eksiklikten uzak olmak 2) Barış içinde olmak ve başkasına karşı çıkmaktan sakınmak. O halde Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve selleme) ile ilgili olarak sellimü teslîma emri şu anlamlara gelir: 1) O'nun iyilik ve emniyeti içinde olun. Ona karşı çıkmaktan sakının ve samimiyetle ona boyun eğin."³

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve selleme)'e salatü selam okumamız, onun günahlarının affı için olduğu söylenemez. Çünkü O'nun böyle bir durumu söz konusu değildir. Bizim Allah Resulü (sallallahu aleyhi ve selleme) için

1 Bkz. Râğîb, el İsfehânî, el-Müfredât, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut ts, s. 285; İbn Kayyim, Celau'l-efhâm, 1/155-168.

2 Buhârî, Sahih, 6/120, (hadis no: 4796).

3 Mevdudi, Tefhimu'l-Kur'an, 4/451.

getirdiğimiz salâvat, Allah'ın, peygamberinin kendi katındaki değerini artırması için bir dua mahiyetindedir. Onun makamının yükselmesine vesiledir. Bundan dolayıdır ki Efendimizin makamını kimse tahmin ve tespit edememektedir. Çünkü her saniye, iyiliğine sebep olduğu ümmetinden devamlı salavat duaları akmakta, böylece yükselmenin hiç durmayıp kıyamete kadar da devam edeceği anlaşılmaktadır.

Müfessir Seâlibî, Allah'ın kula salat etmesinin, O'na rahmeti, bereketi, salat ettiği kimseyi bağışlaması, dünya ve ahirette onurlandırması manalarına geldiğini söylemektedir.⁴

Birisinin "sallallahu aleyhi" veya "sallallahu ala Muhammed" demesinin manası, Yüce Allah'tan ona salat eylesini istemesidir. Bunun da manası falan kişi peygambere salat eyledi demektir.⁵ Kişinin ben Peygamber'e "salat ettim" manasına "usallî ala Muhammed" demesi yeterli olmaz. Zira kulluk makamı bu noktada eksik kalabilir. Dolayısıyla kula yakışan Allah'ın ona "salat etmesini" istemesidir. Bu bağlamda her ne kadar kul salat eden ise de hakiki anlamda salat eden Allah'tır.⁶

Hazret-i Peygamber (aleyhisselâtu vesselam)'e Allah Teâlâ'nın salat etmesinin manası, onu esirgemesi, ona rahmet etmesi, onun işinin mübarek olmasını talep etmesi, değerinin ve şerefının yükselmesini istemesi manasına gelir.

II. KUR'AN-I KERİM'DE HZ. PEYGAMBER (SALLALLAHU ALEYHI VE SELLEME)'E SALATÜ SELAMI GETİRMİYİ EMREDEDEN AYETİN YORUMU

Yüce Allah (celle celaluhu) Kur'an-ı Kerim'de, "Şüphesiz ki Allah ve melekleri Peygamber'e hep salat ederler. Ey iman edenler! Siz de ona salat edin ve tam bir içtenlikle selam verin."⁷ buyurmaktadır.

Bu âyette Allah Teâlâ kendisinin ve meleklerinin Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve selleme)'e salât getirdiğini bildirmekte, mü'minlerin de salât getirmesini emretmektedir. Ayrıca O'na selam vermemizi de vazife kılmaktadır. Aynı zamanda bu âyette Allah Taala peygamberine ikramda bulunduğunu ve onun durumunu yücelttiğini beyan etmekte,. Melekler de Allah Tealanın göstermiş olduğu yoldan giderek peygamberin Allah (celle celaluhu) katında

4 Seâlibî, el-Cevâhiru'l-Hisan Fi tefsiru'l-Kur'an, Müessetü'l-A'lemî, Beyrut, 1/85.

5 Mutarrizî, Nasiruddin, el-Muğrib fi tertibi'l-Muğrib, Mektebetü Üsame, Halep, 1979, 2/74.

6 Alûsî, Rûhu'l-Meânî, Daru ihyâi'türâsî'l-arabî, 22/79.

7 Ahzab, 36/56.

faziletinin yücelmesini ve şerefine artmasını dilemektedirler. Allah Teala ve melekleri ona salat ve tekrim ederler de müminler nasıl etmezler? Çünkü o, bütün tekrim, ve övgüye layıktır.⁸

Yüce Allah, mü'minlerin Peygamberimize yönelik "selat-ü selam"larını kendi "selâtü selam"ı ile yan yana getirerek onları şerefliendirmek; onları, bu yoldan yüce, ezeli ve onur verici ufuklara yükseltmek istemiştir.⁹

Ancak günümüzde tefsir ile uğraşan bazı kimseler, bu ayet-i kerimede "salat"a, "destek olmak" manası verildiğinde bu zamana kadar ortaya çıkan bir takım sıkıntılar giderilmekte, aynı zamanda Kur'an'ın muradının daha net anlaşılmağa olduğunu iddia etmişlerdir. Nitekim Mustafa İslamoğlu Ahzab suresinin 56. Ayetinin manasını şöyle vermektedir: Şu kesin ki Allah ve O'nun melekleri Peygamber'i desteklerler, ey iman edenler, siz de onu destekleyin ve tam bir teslimiyetle (onun örneğine) teslim olun.¹⁰

Ancak bu yorum geçmişten kopuk olduğundan pek geçerliliği yoktur. Zira "destek olmak" salat'ın manalarından sadece birisi olabilir. Allah'ın sıfatları arasında sayılan "rahmet" sıfatını "acıma" manasına hasretmenin anlam daralmasına sebep olduğu gibi salat'ın manasını sadece "destekleme" anlamına hasretmek de aynı şekilde anlam daralmasına sebep olur.

Mustafa İslamoğlu'nun verdiği bu anlamın doğru olduğu kanaatinde değiliz. Müslümanların Ahzab suresinin 56. Ayetindeki "yusellüne aleyhi" ifadesini sadece bu şekilde anlamadıklarını düşünüyoruz. Zira Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve seleme)'in "Kim bana bir kere salat ederse Allah ta ona on kere salat eder." sözünü nasıl yorumlayacağız. Bana bir kere yardım ederse mi diyeceğiz? Tabii ki bu anlam kaymasına sebebiyet verecektir.

İbn Kesir bu âyetten maksadın şu olduğunu söylemiştir: "Allah Teâlâ, kullarına peygamberinin yücelerin yücesindeki mevkiini haber veriyor ve onu kendisine yakın meleklerin yanında övdüğünü, meleklerin de onun için mağfiret dilediklerini bildiriyor. Sonra da bu süflî âlemdeki insanlara, peygamberine salât ve selâm getirmelerini emrediyor ki ulvî ve süflî âlemin varlıkları ona övgü ve senada ittifak edip birleşsinler."¹¹

8 Sabûnî, Revaiu'l-Beyan, 2/361.

9 Kutup, Seyit, Fi Zilâli'l-Kur'an, Ahzab, 33/56.

10 Mustafa İslamoğlu Meâli, Ahzab, 33/56.

11 İbn Kesir, Tefsiru'l-Kur'ani'l-azim, Daru Taybe, Medine-i Münevvere 1999, 6/457.

وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا Tam bir teslimiyetle de selâm verin» ifadesi bir emirdir. Binâenaleyh bu, vâcibtir. Halbuki bu, namazın dışında vâcib, yani farz değildir. O halde bu, namazda farzdır, ki bu da bizim teşehhüddeki, «es-selâmu aleyke eyyühennebiyyü /selam sana ey Peygamber...» şeklindeki sözümüzdür. Bu, selâmın vâcib olmadığını söyleyenlerin aleyhine bir delildir. Cenâb-ı Hak, Peygamber (sallallahu aleyhi ve selleme)'e verilen selâmın, mükemmelliğini ifade etsin diye, te'kid için de (ayrıca) mastar getirmiştir. Halbuki, "salât"ı bu şekilde te'kid etmemiştir. Çünkü "salât" da, Cenâb-t Hakk'ın, "Şüphesiz ki Allah ve melekleri, o peygambere çok salât (ve tekrimde) bulunurlar" ifadesiyle te'kid olunmuştur.¹²

Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve selleme)'e salavat getirilmesini emreden ayet, onun dünyada ve vefatından sonraki şerefini beyan etmek, onun yüce mertebesine ve makamına işaret etmek içindir.

Allah Tealâ kullarına, Peygamber'i Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve selleme)'in şerefini ifade etmek üzere diğer peygamberlerden farklı olarak ona salevat getirmelerini emretti. Bu salâtın ömürde bir defa yapılmasının farz olduğunda, müslümanın terketmesinin caiz olmadığı ve her zaman da sünnet-i müekkelede olduğunda hiçbir ihtilâf yoktur. Bundan ancak hayırsız kimseler gafil olur.¹³

III. SALAT VE SELAM'IN ÇEŞİTLERİ/SİGALARI VE FAZİLET AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Salat ve selam kelimelerinin ifade etiği mânâları ortaya koyan değişik lâfızlar kullanıldığı gibi, değişik cümlelerle getirilen birçok salavâtı şerifenin hadis mecmuâlarında yer aldığı dikkatimizi çekmektedir.¹⁴ Hadislerde zikredilen en kısa salavâtı şerifte "Allâhumme salli alâ Muhammed'in..." lafızlarıdır.¹⁵ Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve selleme)'e nasıl, yani hangi cümlelerle salâtü selam okumamız gerektiği konusunda ise belirleyici bir emir yoktur. Herhangi bir salât ve selam kipini kullanabiliriz. Ancak Salat ve selam getirirken asıl olan Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve selleme)'in öğrettiği sigâ ile bu görevi yerine getirmektir. Aşağıda naklettiğimiz rivayetler bunu desteklemektedir. Bunların dışındaki salavat çeşitlerinin manası doğru olsa bile Hz. Peygamber

12 Razi, Mefâtihu'l-Gayb, 25/197.

13 Zuhaylî, Vehbe, et-Tefsiru'l-Münir, Ahzab 33/56.

14 Kâdî İyâz, eş-Şifâ bi Ta'rifî Hukûki'l-Mustafa, Dimeşk ts, II. 160-170,

15 İbrahim el-Halebî, Halebî Sağır, H. 1323 İstanbul, s. 201; Osman b. Ali ez-Zeyleî. Tebyinu'l-Hakâik: Şerhu Kenzi'd-dekâik, H. 1313 Kahire, I. 193.

(sallallahu aleyhi ve seleme)'in kullandığı sigalar ile yetinmek daha doğru olacaktır.

Allah Resulü Efendimiz (sallallahu aleyhi ve selleme)'e nasıl salât okuyalım sorusuna, bizim namazlarda okuduğumuz "salli... ve barik" dualarını öğreterek, böyle söyleyin diye cevap vermiştir. Yani bu dualar salatü selamın en güzeldirler diyebiliriz. Ama Efendimizin bunları öğretmiş olması, başka cümlelerle salat okunamaz anlamına gelmediği için herkes çok farklı cümlelerle salâtü selamlar okumuştur ve bunların okunamayacağını da kimse söylememiştir. Çünkü önemli olan, ona salatü selam okumaktır, bunun hangi cümlelerle olması gerektiği ikincil bir meseledir. Ama elbette aşırılık içeren ifadelerle salatü selam okunmaz.

"Delâilü'lhayrât" gibi salavat örneklerinin bir araya getirildiği eserleri incelediğimizde hadislerde olmayıp oldukça teferruatlı bazen de aşırı cümleler içeren salatü selam çeşitleri görmekteyiz. Bu durum dualar için de söz konusudur. Dolayısıyla isteğe göre herhangi bir salât şekli okunabilir. Ancak sünnetle sabit ve sevabı fazla olanların tercih edilmesi daha uygundur.¹⁶ Bu bağlamda Mevdu'dî'nin tefsirindeki konu ile ilgili çeşitli sigaları Latin harfleriyle yazılı olarak derli toplu bir arada gördüğüm için buraya aktarmayı uygun gördüm:

Kab'b bin Ucre: "Allahümme salli alâ Muhammedin ve alâ âl-i Muhammedin kema salleyte alâ İbrahîme ve alâ âl-i İbrahîme inneke Hamid'ün -Mecîd ve barik alâ Muhammedin ve alâ Al-i Muhammed kema barekte alâ İbrahime ve alâ Al-i İbrahime inneke Hamid'ün Mecîd." Bu salat lafzında ufak tefek değişikliklerle Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi, Nesaî, İbn Mace, İmam Ahmed, İbn Ebi Şeybe, Abdür-Rezzak, İbn Ebi Hatim ve İbn Cerir tarafından Hz. Kab bin Ucre'den rivayet edilmiştir.

Manaları: Ya Allah! İbrahim'in âli üzerine salât ettiğin gibi, Muhammed'e ve Muhammed'in âli üzerine salât et: Şüphesiz ki, Sen Hamîd'sin, Mecîd'sin. Ya Allah! İbrahîmin âline bereket ihsan ettiğin gibi Muhammed'e ve Muhammed'in âline bereket ihsan eyle! Şüphesiz ki, Sen Hamîd'sin Mecîd'sin.

Ebu Humeyd Sa'idî: "Allahümme Salli alâ Muhammed-in ve ezvacihi ve zürriyatihî kema salleyte alâ İbrahime ve alâ âl-i İbrahime ve barik alâ Muhammed-in ve ezvacihî ve zürriyatihî kema barekte alâ âl-i İbrahime inneke Hamid'ün Mecîd." (Malik, Ahmed, Buhari, Müslim, Nesai, Ebu Davud, İbni Mace.)

¹⁶ Yıldırım, Selahattin, Peygamberimizle Buluşmanın Yolu "Salatü Selam, İstanbul 2007, s. 173

Ebu Said Bedrî: "Allahümme Salli alâ Muhammedin ve alâ âl-i Muhammed kema salleyte alâ İbrahime ve alâ âl-i İbrahime ve barik alâ Muhammedin ve alâ âl-i Muhammed kema barekte alâ İbrahime fi'l-alemin, inneke Hamîd'ün Mecid." (Malik, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi, Nesaî.)

Ebu Said el-Hudri: "Allahümme salli alâ Muhammedin abdike ve rasülike kema salleyte alâ İbrahime ve barik alâ Muhammedin ve alâ Muhammedin kema barekte alâ İbrahim." (Ahmed, Buhari, Nesaî, İbn Mace)

Bureyde el-Huzâî: "Allahümm-ec'al salâteka ve rahmeteka ve berakâtike alâ Muhammed-in ve alâ âl-i Muhammedin kema ce'altehâ alâ ibrahime inneka Hamid'ün-Mecid." (Ahmed, Abd İbn Humeyd, İbn Merduye)

Ebu Hureyre: "Allahümme salli alâ Muhammedin ve alâ al-i Muhammedin ve barik alâ Muhammedin ve alâ âl-i Muhammedin kema salleyte ve barekte alâ İbrahime ve alâ âl-i İbrahim fi'l-alemin. İnneke Hamîd'ün Mecîd." (İbn Cerir).¹⁷

Mevdudî, bu rivayetlerin akabinde şöyle bir not düşmüştür: Bütün bu salavatlar, lafızları farklı olmakla birlikte aynı anlama sahiptirler. Bunlarla ilgili birkaç nokta çok iyi anlaşılmalıdır:

Birincisi, bütün bunlarda Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve selleme) Müslümanlara, kendisine, salat göndermenin en iyi yolunun Allah'a: "Ya Allah! Muhammed'e salat et." diye dua etmek istediğini söylemektedir. Bunu tam anlamıyla kavrayamayan bazı cahil kimseler hemen "Ne kadar garib? Allah bize Resûlüne salat etmemizi emrediyor, fakat biz buna karşılık Allah'tan ona salat etmesini istiyoruz."

Aslında Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve selleme) Müslümanlara şöyle talimat vermiştir: "Siz istesiniz de bana salat ve selam göndermekte tam adil olamazsınız. Bu nedenle sadece Allah'a bana salat etmesi için dua edin." Müslümanlar tabii ki Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve selleme)'in derecesini yükseltmez, sadece Allah yükseltebilir, Müslümanlar kendilerine verdiği nimet ve ihsanları Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve selleme)'e tam anlamıyla ödeyemezler, bunlardan ötürü sadece Allah onu mükafatlandırabilir, Allah Müslümanlara yardım ve desteğini göndermedikçe onlar Hz. Peygamber(sallallahu aleyhi ve selleme)'in adını yüceltme ve dini hakim kılma işinde bir başarı kazanamazlar. Öyle ki, Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve selleme) sevgisi kalplerimize ancak Allah'ın yardımı ile yerleşebilir, aksi takdirde şeytan bizi çeşitli şüphe ve aldatmalarla ondan çevirir. O halde Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve selleme)'e hakkıyla salat ve selam göndermenin tek yolu, Allah'a, ona salat

¹⁷ Mevdudî, Tefhimu'l-Kur'an, 4/452 ve devamı.

etmesi için dua etmektir. Allahümme salli alâ Muhammed-in diyen bir kimse aslında Allah karşısında kendi acizliğini kabul ediyor ve: "Allah'ım ben Rasûlüne gerektiği gibi salat gönderemem. Bu yüzden sana yalvarıyorum, benim yerime Sen ona salat et ve bu hususta benden dilediğin hizmeti al."¹⁸

A. KULLANIMI YAYGIN OLAN BAZI SALAVAT ÖRNEKLERİ, ANLAMLARI VE DEĞERLENDİRİLMELERİ

1. Aleyhisselâm

Manası: Allah'ın selamı, onun üzerine olsun.

Bu kullanım oldukça yaygın olmakla birlikte noksan gözükmemektedir. Diğer peygamberlerin adı anıldığında selâm, Peygamberimiz'in adı anıldığında ise salât ile birlikte selâmın da zikredilmesi Müslümanlar arasında meşhur olmuştur. Peygamber-i Zîşan Efendimiz aleyhissalâtü vesselâm için selâm ile birlikte salât getirilmesinin hikmeti muhtemelen, O'nun şeriatının yani risaletinin devam ediyor olmasıyla ilgilidir. Salât, Cenab-ı Hakk'ın ve meleklerin tahiyelerini ifade ettiği için, selâm ile birlikte salâtın zikredilmesi âdetâ O'nun göklerle irtibatının devam ettiğine ve kıyamete kadar risaletinin ve davetinin devam edeceğine işaret etmektedir.¹⁹

Nevevî de Peygamber (sallallahu aleyhi ve selem)'e «Salât» getirildiğinde, «Salât ile Teslîm» sözlerini bir araya getirerek: "sallallahu aleyhi ve selleme", demenin gerekliliğine, sadece bir tanesini kullanarak «Sallallahu Aleyhi» yahut: «Aleyhisselâm» şeklinde söylememenin de doğru olmadığına dikkat çekmiştir.²⁰

2. Aleyhissalatu vesselam

Manası: Allah'ın salat ve selamı onun üzerine olsun.

3. Sallallahu aleyhi ve selleme

Manası: Allah Teâla, Ona salat ve selam etsin.

Yazılışı bu şekilde olması gerekirken, "vesellem" lafzı kitap ve makalelerde açıktan yazıldığına "e" harfi olmadan yazılmaktadır. Bu da kelimenin aslına

18 Bkz. Mevdudi, Tefhimu'l-Kur'an, 4/452..

19 Bkz. Tekineş, Ayhan, Salât ü Selâmın Kıymet ve Lezzeti, Yeni Ümit Dergisi, sayı: 80, yıl:20 (2008).

20 Bkz. Nevevî, el-Ezkâr, Daru'l-Fikr, Beyrut 1994, s. 117; Suyûti, Tedrîbu'r-Râvî, Mektebetü'r-Riyadî'l-Hadîse, Riyad, ts., II, 74; Sehâvî, Fethu'l-Muğîs, Daru'l-Kütübî'l-İlmîyye, Beyrut, II, 184.

riayet edilmeden okunuşu gibi yazıldığını ortaya koymaktadır. Halbuki "salla" filli mazi olduğu gibi "selleme" de filli mazi olarak yazılması gerekir.

4. Allahumme salli ala Muhammedin ve ala ali Muhammed

Manası: Ya Allah! Hz.Muhammed'e ve aline (evladu iyaline) salat eyle.

5. Allahumme salli ala Seyyidina Muhammedin ve ala ali Seyyidina Muhammed

Manası: Ya Allah! Efendimiz Hz.Muhammed'e ve aline (evladu iyaline) salat ve selam eyle.

6. Allahumme salli ala seyyidina Muhammedin ve ala alihî ve sahibihî ve sellim

Manası: Ya Allah! Efendimiz, büyüğümüz Muhammed'e, evladu iyaline, ashabına salatu selam eyle.

7. Allahumme salli ve sellim ve barik ala seyyidina Muhammedin ve ala ali seyyidina Muhammed

Manası: Ya Allah ! Efendimiz, büyüğümüz Muhammed'e, aline (evladu iyaline), ashabına salatu selam eyle ve her şeyi onlar için bereketli eyle.

Yukarıda örneklerini zikrettiğimiz "aleyhissalam"ın dışındaki "salat" çeşitleri, Kur'an ve sünnete uygun düşmektedir. Ancak **اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ وَبَارِكْ عَلَيَّ** "Allahumme salli ve sellim ve barik ala seyyidina Muhammed ve ala âli seyyidina Muhammed" ifadesinin oldukça kısa ve kapsamlı olduğunu düşünüyoruz. Bununla birlikte bu tarzın salat, selam ve tebrik unsurlarını aynı anda gerçekleştirdiği için mükafat açısından daha uygun olacağına dikkat çekmek istiyoruz. Zira diğerleri aynı anda üç tane güzelliği kısa bir şekilde bir arada bulundurmamaktadır.

8. Salat-ı tefriciyye:

"Salat-i tefriciyye" olarak bilinen salâtü selam cümleleri sadece bazı Şia kitaplarında, "Cevşen-i Kebir"ın "Delalilü'n-Nur" bölümünde ve Mağrip'te yazılmış dua kitaplarında yer almaktadır. Bizde dua kitabı yazarlar da bunu oralardan almış ve kitaplarına koymuşlardır. Toplumda salât-ı Tefriciyye'ye özel bir anlam yüklenmekte, sanki bazı sıkıntılar sadece bunu okumakla def edilebileceğine veya bazı şeylere bununla ulaşılabileceğine inanılmaktadır. Halbuki ne

H. Peygamber (sallallahu aleyhi ve selleme)'den ne de sahabeden böyle bir salatü selam sitili nakledilmiştir.

“Salat-ı terficiye” nin aslı

اللَّهُمَّ صَلِّ صَلَاةً كَامِلَةً وَسَلِّمْ سَلَامًا تَامًا عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ الَّذِي تَنَحَّلَ بِهِ الْعُقْدُ، وَتَنْفَرِحُ
بِهِ الْكُرْبُ، وَتُقْضَى بِهِ الْحَوَائِجُ وَتُنَالُ بِهِ الرِّغَائِبُ وَحُسْنُ الْخَوَاتِمِ، وَيُسْتَسْقَى الْغَمَامُ بِوَجْهِهِ
الْكَرِيمِ، وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ فِي كُلِّ لَمْحَةٍ وَنَفْسٍ بَعْدَ كُلِّ مَعْلُومٍ لَكَ.

Latin harfleriyle okunuşu: “Allahümme salli salâten kâmileten ve sellim selâmen tâmmen alâ-seyyidinâ Muhammedin ellezî tenhallu bihi'l-ukadu ve tenfericu bihi'l-kürabu ve tükdâ bihi'l-havâicu ve tünâlu bihi'r-regâibu ve hüsnü'l-havatimi ve yüsteska'l-ğamâmu bi-vechihî'l-kerîmi ve alâ âlihî ve sahbihî fî-küllî lemhatin ve nefesin bi-adedi külli ma'lûmin lek”

Manası: “Ya Allah! Her göz açıp kapamada ve her nefeste, Sana ma'lum nesnelere adedince mükemmel bir salat ve tam bir selamı Efendimiz Muhammed (SAV) 'in ve bütün Âl ve Ashabının üzerine indir ki; Onunla düğümler çözülür, sıkıntılar dağılır, ihtiyaçlar giderilir, istekler ve hüsn-ü hatimeler elde edilir ve mübarek yüzü hürmetine bulutlardan yağmur dökülür.”

Ancak bu salatü selama özel bir yer verip, bunu diğerlerinden farklı bir konumda görmenin bir dayanağı yoktur. Hatta selefi bir yorumla yanlış manalar içerdiğine dair yazılar da bulunmaktadır. Yani bunda öyle cümleler vardır ki, kastettiğiniz şeye göre manası güzel olabileceği gibi, caiz olmayan manalara da gelebilir. Asli kaynaklarda olmadığına göre Faruk Beşer'in de dikkat çektiği gibi, muhtemelen birisi bir derde müptela olmuş ve içinden gelen bu cümlelerle uzun süre salâtü selam okuyarak Allahtan derdinin giderilmesini istemiş, Allah da duasını kabul etmiştir. Sonra da bu çokça okumayı, herkesin aklında kalsın diye 4444 sayısı ile sınırlamışlar ve bu salâvatı bu kadar okuyanın derdine Allah çare verir demişlerdir. Bu salâvat cümleleriyle dua edip isteğine kavuşan birisinin bulunmuş olması, herkesin bu sayıda bu salâvatı okuyarak isteğini elde etmesi anlamına gelmez. Hatta istediğini Allahtan isteme yerine sanki bu salâvat cümlelerinin ve 4444 sayısının bir şifre ve sihirli bir etki oluşturduğunu zannedip, tesiri bundan beklemek, sevap değil, Allah korusun şirk bile olabilir.

Netice itibarıyla, “salât-i terficiye”, olarak bilinen cümleler, bilinmeyen bir insanın bir araya getirdiği cümlelerdir ve bir yorumla çok güzel manalar içermektedirler. Allah Resulüne bunlarla da salâtü selam okumanın hiç bir sakın-

cası yoktur, hatta anlamları doğru bilinirse bu güzeldir. Ancak bu cümlelerden ya da bunların belli sayılarda tekrarlanmasından bir medet umma, insanı Allah'tan uzaklaştırabilir, kaş yapayım derken göz çıkarılmış olabilir. İnsan tesiri Allah'tan değil, bunlardan beklemiş olabilir. Dolayısıyla bunlar okunursa bu bilinçle ve manaları düşünülerek okunmalıdır. Bununla yapılan dua mutlaka kabul edilir diye de inanmamalıdır. Yani bu kelimelere ve bu sayıya bir kutsiyet vermemek gerekir. Çünkü Kutsallık Allah'tandır ve Allah bu kelimeleri bize ne kendi öğretmiştir, ne de Resulü vasıtasıyla öğretmiştir.²¹

9. Salat-ı Ümmiye

Türkiye'de yaygın bir şekilde bazı dini törenlerde ve özellikle Ramazan aylarında teravih namazlarında her dört rekatta bir söylenen salavat türüdür.

Ümmî ifadesi Kur'an'da geçmektedir. Suyutî, İtkan'da sıfatın cümlede kullanıldığına gösterdiği sebepler arasında marife kelimenin açıklanmasını zikretmekte A'raf suresi 156.ayetindeki *وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ* "Onun ümmi peygamberi olan elçisine" ifadesini buna örnek olarak göstermektedir.²²

"Salat-ı Ümmiye" nin aslı

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ

Latin harfleriyle okunuşu: Allahümme salli alâ seyyidina muhammedinin-nebiyyi'l-ümmiyyi ve alâ alihî ve sahbihî ve sellim

Manası: Ya Allah! Efendimiz, büyüğümüz ümmi peygamber Muhammed'e, evladu iyaline, ashabına salatu selam eyle.

"Salât-i ümmiye" olarak bilinen bu salat türünün diğerlerinden farklı olarak özel bir yeri bulunmamaktadır. Sadece açıklayıcı olarak "en-nebiyyi'l-ümmi" ifadesi ilave olmuştur. Salat ve selamın ana gövdesiyle bir uyumsuzluğu yoktur.

10. Salat-ı Münciye

Salat-ı münciye, kurtarıcı salat manasına gelmektedir. Türk toplumunda oldukça yaygın olup bazı camilerde hala bazı müezzinler tarafından bazen de imamlar tarafından okunmaktadır. Buna da özel manalar yüklenmekte, sıkıntılı ve tehlikeli zamanlarda bu mübarek salavatı okuyan kimse dünya ve ahire-

21 Bkz. Faruk Beşer, <http://farukbeser.com/soru/salati-tefirciyye-265.htm>

22 Suyûtî, el-İtkan Fi Ulûmi'l-Kur'an Beyrut, 2/186.

tin sıkıntılarında kurtulacağına inanılmaktadır. Ancak salat-ı İbrahimiyye'nin (salli ve barik) dışında hiçbir salat çeşidine böyle bir anlamın yüklenmesi herhangi bir güvenilir kaynaktan nasibini almamıştır. Bununla birlikte böyle güzel ifadelerle dolu bu salat çeşidinin kendi içinde bir problem gözükmemektedir.

"Salat-ı Münciye" nin aslı

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَلَاةً تُنَجِّنَا بِهَا مِنْ جَمِيعِ الْأَهْوَالِ وَالْآفَاتِ وَتَقْضِي لَنَا بِهَا جَمِيعَ الْحَاجَاتِ وَتُطَهِّرُنَا بِهَا مِنْ جَمِيعِ السَّيِّئَاتِ وَتَرْفَعُنَا بِهَا عِنْدَكَ أَعْلَى الدَّرَجَاتِ وَتُبَلِّغُنَا بِهَا أَقْصَى الْغَايَاتِ مِنْ جَمِيعِ الْخَيْرَاتِ فِي الْحَيَاةِ وَبَعْدَ الْمَمَاتِ.

Latin harfleriyle okunuşu:

Allahumme salli ala seyyidina Muhammedin ve ala ali seyyidina Muhammedin salaten tuncîna biha min cemil ehvali vel afat ve takdî lena biha cemi'al hacat ve tutahhiruna biha min cemiisseyyiat ve terfeuna biha indeke a'ledderecat ve tübelliğuna biha aksal gayat min cemiil hayrati fil hayati ve ba'del memat.²³

Manası:

"Ya Allah! Efendimiz Muhammed (sallallahu aleyhi ve selleme)'e ve onun aline (evladi iyaline) salât et. Bu salâvat o derece değerli olsun ki: Onun hürmetine bizi bütün korku ve belalardan kurtarısın. Bizim ihtiyaçlarımızı o salâvat hürmetine yerine getirirsin, bizi bütün günahlardan bu salavat hürmetine temizlersin, o salavat hürmetine bizi derecelerin en üstüne yüceltirsin, o salâvat hürmetine hayatta ve öldükten sonra düşünülebiyecek bütün hayırlar konusunda ulaşılabilir en son gayeye ulaştırırsın."

11. Cenaze ve Cuma Namazından Önce Salanın Okunması Meselesi

Vefât haberinin duyurulması maksadıyla minârelerde okunan salât-ü selâm cenaze salası olarak bilinmektedir. Belli bir vakti olmayan cenâze namazının kılınacağı zamanı haber vermek maksadıyla okunur. Bu âdetin ilk olarak Mısır'da Fâtimîler zamanında başladığı söylenmektedir. Günümüzde bu şekildeki salâ âdeti, vefat haberini duyurmak ve genel anlamda cenaze yakınlarını rahatlatmak görevini yapmaktadır. Bu anlamda da böyle bir maksatla bu salâtin okunmasında bir sakınca görülmemektedir.

23 Bursevî, İsmail Hakki, Rûhu'l-Beyan, Daru İhyâi't-Türâsi'l-arabi, Beyrut, 7/182.

Cuma günleri peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve selleme)'e çokça salavat getirmek dinen teşvik edilmiştir. Günümüzde olduğu gibi Peygamber efendimiz ve daha sonraki dönemlerde de müezzinlerin cuma günleri yüksek sesle salavat okumaları uygulaması yoktu. Fakat herkesin cuma günü peygamber efendimize salavat getirmesi sünnettir. Bu bakımdan Cuma günleri müezzinlerin minareden yüksek sesle salavat getirmeleri hem insanların salavat getirmelerini hatırlatmak yönünden hem de yoğun olarak çalışan insanlara cuma namazını hatırlatmaları bakımından okunmasında bir sakınca bulunmamaktadır..

IV. SALAT VE SELAM GETİRİLMESİNİN HÜKMÜ

Hız. Peygamber (sallallahu aleyhi ve selleme)'e salat etmenin İslamî bir gelenek olduğu, Hız. Peygamber'in adı anıldığında ona salat göndermenin vacip olduğu ve namazda salat okumanın Hız. Peygamber (sallallahu aleyhi ve selleme)'in sünneti olduğu konusunda bütün alimler ittifak etmişlerdir. Hayatında en az bir kez olsun Hız. Peygamber (sallallahu aleyhi ve selleme)'e salât göndermenin farz olduğu konusunda da ihtilaf yoktur, çünkü Allah Kur'an'da bunu açıkça emretmektedir. Fakat bunun dışındaki konularda alimler ihtilaf etmişlerdir.

Mevdûdî, salat ve selamın hükmü ile alakalı olarak şu ifadeler yer vermiştir: İmam Şafii, namazda son oturuşta teşehhüd sonrasında salât okumanın farz olduğu, bunsuz namazın batıl olacağı görüşündedir. Sahabeden Hız. İbn Mes'ud, Ebu Mes'ud, Ensari, İbn Ömer ve Cabir b. Abdullah (r.a), tabiundan Şa'bi, İmam Muhammed b. Bakır, Muhammed bin Kâ'b el-Kurazi ve Mukatil b. Hayyan ve fakihlerden İshak b. Rahaveyh de aynı görüştedir. İmam Ahmed b. Hanbel de sonradan bu görüşü benimsemiştir.

İmam Ebu Hanife, İmam Malik ve alimlerden birçoğu (Cumhur) hayatta en az bir defa Hız. Peygamber'e salavat getirmenin farz olduğu görüşündedirler. Bu aynen Kelime-i Şehadet gibidir: Hayatında bir defa Allah'tan başka ilah olmadığına, Hız. Muhammed'in de onun kulu ve Rasûlü olduğunu ikrar eden bir kimse görevini yapmış demektir. Aynı şekilde hayatı boyunca bir defa salât ve selam okuyan bir kimse, Hız. Peygamber (sallallahu aleyhi ve selleme)'e salat gönderme görevini yerine getirmiş olur. Bundan sonra ne Kelime-i Şehadeti ne de salat'ı okumak farz değildir.

Bir grup da namazda salât okumanın vacip olduğu, fakat bunun teşehhüdde olmasının zorunlu olmadığı görüşündedir.

Başka bir grup her duada salatü selam okumanın vacip olduğunu söyler. Bazıları da Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve selleme)'in adının her anılışında salâvat getirmenin vacip olduğunu söylerler. Bazılarına göre ise, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve selleme)'in adı kaç defa geçerse geçsin bir mecliste sadece bir defa salâvat getirmek vaciptir.

Bunlar sadece "salat'ın çeşitli durumlarda farz olup olmadığı ile ilgili farklılıklardır. Salat'ın yücelik ve mükemmelliği, birçok mükafatlara neden olduğu ve Allah katında salih bir amel olduğu konusunda Ümmetin icmaı (görüş birliği) vardır. Mümin olan bir kimse bu konuda farklı bir görüşe sahip olamaz. Salat ve selam, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve selleme)'in Allah'tan sonra Ümmete en büyük nimetlerin ulaşmasına sebep olan kimse olduğunu idrak eden her Müslüman'ın tabii duasıdır.²⁴

Zayıf ve mevzu hadis kitaplarında geldiği üzere, ezan okunurken birinci Eşhedü enne Muhammeden Resûlullah nidasında, Sallallahu Aleyke ya Resûlâllah, ikincisinde ise Karret bike aynî yâ Resûlâllah demenin yanında başparmakların tırnakları veya işaret parmaklarının uçları hafifçe öpülerek gözlere sürülmelidir.²⁵

Türk toplumunda yaygın olmasa bile, ezanda Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve selleme)'in ismi zikredildiğinde parmakların öpülerek göze sürüldüğünü, adını zikredenlerin bal damlası değmişçesine dudaklarını yalamalarını müşahede etmekteyiz. Bunun dini bir vechesi olmamakla birlikte biz bunu ancak Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve selleme)'e duyulan engin sevgi ve saygıdan ibaret olmasıyla açıklayabiliriz.

V. SALATÜ SELAMIN KISALTILARAK YAZILMASI MESELESİ

Okuyarak olsun yazarak olsun salat ve selamın önemi hususunda birçok hadis-i şerif varid olmuştur. Burada iki tanesini zikredelim: "Kim bana bir defa salat getirirse Allah da ona on defa salat eder..."²⁶, "Kim bana bir defa salat getirirse Allah; ona on defa salât eder, on hatası silinir, on derece yükseltilir."²⁷ Hadis âlimleri Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve selleme)'in hadislerini rivayet ederken, O'nun adı ne kadar çok anılırsa anılsın, her anılışında, "Sallallahu aleyhi ve selleme" diyerek hürmet ve vefalarını ifade etmişlerdir.

24 Mevdudî, Tefhimu'l-Kur'an, 4/454.

25 Sahavî, el-Makasidu'l-Hasene Fi Beyâni Kesîrin Mine'l-Ahadisi'l-Müştehire, Daru'l-Kitabi'l-Arabî, Beyrut1985, 1/604; Hindî, Muhammed Tahir, Tezkiretü'l-Mevzuat, ts. Yy, 1/34.

26 Ebu Davûd. es-Salât. 36 (I. 359 h.no: 523).

27 Nesâî, Sünen, III, 43; Kâdî İyâz, eş-Şifâ bi Ta'rifi Hukûki'l-Mustafa., II, 171.

Hız. Peygamber (sallallahü aleyhi ve selleme)'in ismi yazılınca "aleyhis-salatü vesselâm" veya "sallallahü aleyhi ve selleme" gibi salatü selamlar açık olarak yazılmalı, kısaca "s.a.v", "s.a.s" ve "a.s" gibi yazılmamalıdır. Allah teâlânın ismi yazılınca da kısa olarak (c.c.) gibi yazılmamalı, saygı ve ta'zim ifade edecek şekilde açıktan "Celle celalühü" veya "Teâlâ" yazılmalıdır. Hatta her seferinde yazılmasının daha doğru ve daha güzel olduğunu rahatlıkla belirtebiliriz. Aynı şekilde Hadis usulü alimleri de Sahabe ile ilgili olarak taraddiyi (radiyallahu anhu) açıktan yazmanın önemine vurgu yapmışlardır.²⁸

Dua cümlelerinin yazılışı ile ilgili iki problem ortaya çıkmıştır. Bunlardan birisi, onların kısaltılarak veya sembollerle yazılmasıdır. Bu şekil yazılışlara şiddetle karşı çıkmış, hatta ilk defa "sallallahü aleyhi ve selleme" yerine "صلعم" şeklinde kısaltma kullanan kişinin, elinin bu sebeple çolak olduğu nakledilmiştir.²⁹

Çok uzun bir kelimeymiş gibi özellikle Msn'de yani Messenger'de de her şey kısaltılarak yazıldığı gibi "selam" bazen "s.a" bazen de "slm" şeklinde yazılmaktadır.

İbn Kesir de tefsirinde Kitap te'lifi gibi yazı ile uğraşanların, Hız. Peygamber (sallallahu aleyhi ve selleme)'in adını her yazışta ona salât ve selâmı tekrar tekrar yazmalarının müstehap olduğunu belirtmiştir. Nitekim Abdulah b. Abbas'tan nakledilen bir rivayette, Resulullah (sallallahu aleyhi ve selleme) şöyle buyurur: "Kim, bir yazıda benim üzerime salavât-ı şerife kaydederse ismim o yazıda bulunduğu sürece onun adına salavât-ı şerife devam eder." Bu hadis birçok yönden sahih değildir. Zira İbn Kesir, Zehebî'nin bu hadis için mevzu dediğini aktarmaktadır. Hatib el-Bağdâdî (ö. 463/1070), (el-Câmi' li Adâbi'r-Ravî ve's-Samî) isimli eserinde der ki: Ben Ahmed b. Hanbel'in kendi hattıyla Hız. Peygamber (sallallahu aleyhi ve selleme)'in adın yazdığı yerde pek çok salâvat-ı şerifenin yazılmamış olduğunu gördüm. Bu konu ile ilgili olarak onun yazmadığı ancak diliyle salavat-ı şerife getirdiği bana nakledildi.³⁰

Hamza el-Kinanî (ö. 357/967) bununla ilgili olarak başından geçen şu olayı nakletmektedir. "Ben hadis yazardım. Peygamber Efendimizin ismi gelince sadece salatı yazıyor selâmı yazmıyordum. Rüyamda, Efendimizi gördüm. Bana

28 Bkz. Hatib, el-Cami', I, 270-271; İbn Salâh, Mukaddime, Mektebetü'l-Farabî, 1984, s. 105; Bkz. Hatiboğlu, İbrahim, Hadis Usulü Kaynaklarına Göre Hadis Öğrenim ve Öğretim Adabı, (MÜSBE), Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, İstanbul 1991, s. 34; Ahatlı, Erdiç, DİA, İstanbul 2007, 34/386.

29 Suyûtî, Tedribu'r-Ravî, II, 77; Bkz. Hatiboğlu, a.g.e, s. 34.

30 İbn Kesir, Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azîm, Daru Taybe, Medine- Münevvere, 1999, 6/ 477

“Neden üzerime salatı tam yapmıyorsun? buyurarak hoşnut olmadığını ifade etti. Artık ondan sonra onu asla eksik yazmadım.”³¹

İbn Âşûr, yaptığı araştırma sonunda sahabenin, Hz. Peygamber’in ismi her anıldığında veya yazıldığında salavatı da okuyup yazdıklarına dair bir bilgi bulamadığını kaydetmektedir. Onun tespitine göre sahabe, her ismi geçtiğinde değil onun bazı fiil ve niteliklerini konuştuklarında bunu yapmışlardır. Kitapların başlangıcında salavata yer verme (salvele) âdeti Hârûnürreşîd zamanında hicrî 181 yılında (miladi 797) başlamıştır. İsmnin her geçtiği yerde salavatı okumak ve yazmak ise daha sonra, muhtemelen hicrî IV. asırda hadisçiler tarafından âdet haline getirilmiştir. Ehl-i sünnet’in ilk temsilcileri salavatın Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve seleme)’e, kişinin gıyabında selâm vermenin ona ve diğer peygamberlere mahsus olmasını, yüz yüze selâmın bütün müminlere verileceğini bir edep olarak kabul etmişlerdir.³²

Netice itibariyle Hz. Peygamber’e salat ü selâmın hem okurken hem de yazarken yerine getirilirken meydana gelen tekrarlardan bıkmamak lazımdır. Zira ilim ehlinin arayıp da bulamayacağı bir sevap deposudur. Bunu yerine getirmeyen günahkar olmaz ama bir çok sevaptan mahrum olur. Dolayısıyla bir kimse, her hangi bir kitap telif ederken veya bir yazı yazarken Peygamberimizin isminin zikredildiği her yerde O’na salât selâm getirmeli, yazı ile de yazmalıdır. Bu konuda salâtü selâmı yazmayıp sadece rumuzla yetinmek doğru değildir. Ancak okuduğumuz metne daha önce yazılmamışsa yeniden yazmasak dahi dil ile salavat getirmeliyiz³³ Okuyucuya hatırlatması bakımından rumuz yazmak da hiç yazmamaktan daha iyidir.³⁴ Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve selleme)’e sevgi ve saygı (tazim) ifade eden “Hz. Peygamber, sevgili peygamberimiz, habîb-i ekrem, rasûl-i ekrem, server-i kâinât/evrenin efendisi, iki cihan güneşi” gibi sözlerle anmak da, salât ve selâmın bir uzantısı konumunda olduğu söylenebilir.

VI. SALAT VE SELAMIN YÜKSEK SESLE SÖYLENMEŞİ MESELESİ

Hadîs okuyan, yazan veya yazdıran, Resûlüllah (sallallahu aleyhi ve selleme) anıldığı zaman, ona Salat ve Selâmı yüksek sesle getirir ki, bu müstahaptır/güzel bir davranıştır. Fakat aşırı derecede ses yükseltilmez. Yüksek

31 Hatib, el-Cami’, I, 270-272; İbn Salah, Mukaddimetü İbn Salâh, s. 166; Bkz. Hatiboğlu, a.g.e, s. 34.

32 İbn Aşûr, et-Tahrîr ve’t-Tenvîr, 21/321-322.

33 Suyûtî, Tedrîbu’r-Râvî, II, 76-77.

34 Bkz. Hasan Basri Çantay, Kur’ân-ı Hakîm ve Meâlî Kerîm, İstanbul 1972, II, 752-755

sesle getirilmesini beyan edenler, İmam Ebû Bekir El-Hatîb El-Bağdadî ve başkalarıdır. Ben bu konu üzerindeki münakaşayı, Hadîs İlimleri bahsine aktardım.

Nevevî'nin naklettiğine göre Şafii ve diğer mezheb alimleri, Telbiye (lebbeyk) getirildiği zaman, Resûlullah (sallallahu aleyhi ve selleme)'a yüksek sesle Salât getirmenin müstahap olduğunu söylemişlerdir.³⁵

VII. SALAT VE SELAM GETİRİLİRKEN "SEYYİDİNA" VE "ÂL" KELİMESİNE YER VERİLMESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

İnsanları alnından tutup, onları gerçek olarak yöneten anlamında "Seyyid", Allah (celle celaluhu)'a aittir. Bu mananın Allah'tan başkası için kullanılması doğru değildir. Ancak bunun insanlara, daha hususi anlamda fertlere izafe edilerek kullanılmasında bir beis yoktur. Nitekim Resulullah (sallallahu aleyhi ve selleme) *أَنَا سَيِّدُ وَكَلِدِ آدَمَ وَلَا فَخْرَ* "Ben ademoğlunun efendisiyim. Bunu söylemem öğünmek için değildir" buyurmuştur.³⁶ Bu lafzın edep açısından Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve selleme)'in isminin önünde kullanılmasında alimler bir beis görmemişlerdir. Ancak bu kelimenin namazda "seyyidina Muhammed" şeklinde kullanılmasında farklı görüşler bulunmaktadır. Bazı fukahaya göre, İbrahîmi salavatların okunduğu namazlarda Muhammed lafzından önce "seyyidina" lafzını kullanmak menduptur. Bunu yapmak yapmamaktan daha faziletlidir. Bazılarına göre hadiste geldiği şekliyle "seyyidina"sız olarak okumak, "seyyidina" lafzını ilave ederek okumaktan daha evladır. Buradaki ihtilafın temelinde öncelik meselesi yatmaktadır. İmtisal/emre uygun olarak hareket etmek mi? Yoksa edebi ön plana çıkararak hareket etmek mi? Atiyye Muhammed Salim namaz içinde emre uyararak hareket etmenin (imtisal) daha doğru olacağını söylemektedir.³⁷

Mevduđî'nin tefsirinde geldiği gibi Âl kelimesi ise sadece Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve selleme)'in ev halkını değil, onu takip eden ve onun sünnetine uyan herkesi içine alır. Sözlük anlamı olarak ehl ile âl kelimeleri arasında belirli bir fark vardır. Bir kimsenin âl-i dendiğinde, akrabası olsun olmasın o kimsenin arkadaşları, dostları ve yardımcıları anlaşılır. Bir kimsenin ehli dendiğinde ise, dostu ya da yardımcısı olsun olmasın o kimsenin akrabaları anlaşılır. Kur'an Âl-i Fir'avn kelimesini on dört yerde kullanmıştır, fakat bunların hiçbirinde sadece onun ev halkı kastedilmemiş, Hz. Musa'ya (aleyhisselam) karşı açtığı savaşta ona taraftar olanlar kastedilmiştir.³⁸ O halde Hz. Muham-

35 Nevevî, Ezkâr, 1/117.

36 İbn Mace, 2/362, (hadis no:4308).

37 Atiyye Muhammed Salim, Şerhu Bulûğ'i'l-Meram (el-Mektebetü'ş-Şamile).

38 Bkz. Bakara: 49-50, Âl-i İmran: 11, A'raf: 130, Mü'min: 46.

med (sallallahu aleyhi ve selleme)'in yolunda olmayan kimseler, onun ev halkından, akrabalarından bile olsalar Âl-i Muhammed'den değildir. Bunun tam tersine onun yolundan gidenler, onunla uzaktan bile hiçbir akrabalıkları olmasa da Âl-i Muhammed'dendirler. Fakat Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve selleme)'e hem kanbağı ile bağlı olan, hem onun yolundan giden ev halkı, Âl-i Muhammed denmeye daha layıktır.³⁹

VIII. SALLİ VE BARİK DUALARINDA HZ. İBRAHİM (ALEYHİSSELAM)'İN DAHİL EDİLMESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve selleme) tarafından öğretilen bütün salat dualarında, ona Hz. İbrahim (aleyhisselam) ve onun Âl-ine indirilen salât, rahmet ve bereketin aynısını indirmesi için Allah'a dua edilmektedir. Mevdudî'ye göre bunun anlamı şudur: Allah, Hz. İbrahim'e (aleyhisselam) yüzünde başka hiç kimseye ihsan etmediği bir nimet vermiştir: Peygamberliği, vahyi ve Kitab'ı hidayet kaynağı olarak kabul eden bütün insanlar, Müslüman, Yahudi, yahutta Hıristiyan olsun Hz. İbrahim'in (aleyhisselam) önderliğini kabul etmiştir. O halde Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve selleme)'in söylemek istediği şudur: "Ya Allah, Hz. İbrahim (aleyhisselam)'ı bütün peygamberlere inananların sığınağı yaptığı gibi, beni de bütün inananların sığınağı yap ki, risalete inanan hiç kimse benim peygamberliğime inanma nimetinden mahrum olmasın."⁴⁰

SONUÇ VE ÖNERİLER

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve selleme)'e getirilen salâtü selâmı, ümmetinin ona karşı bir teşekkür borcunu yerine getirmesi anlamı vardır.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve selleme)'e yapılan salât, onun aslında salâta olan ihtiyacından dolayı değildir. Aksi halde, peygambere Allah salat-selam edince, meleklerin de salâtına ihtiyaç kalmazdı. Bu, ancak ona duyulan saygıyı ifade etmektedir.⁴¹

Sonradan ihdas edilen salatü selam tarz ve biçimleri, mana bağlamında problem arz edebilmektedir. Salat-ı tefriciye ve salat-ı münciye gibi uzun ifadeler içeren salatların meşru oluşlarını gösteren ve zikrediliş biçimlerini öğreten ne sünnette ve ne de sahabenin uygulamasında bir delil bulunmaktadır. Salatü selamları kısa tutmak daha evladır. Zira salat ve selam'ın sayısının çok olmasına

39 Mevdudî, Tefhimu'l-Kur'an, 4/453.

40 Mevdudî, Tefhimu'l-Kur'an, 4/454.

41 Bkz. Akgül, Muhittin, Hz. Peygamber (S.A.S)'e Salât ü Selâm, Yeni Ümit Dergisi, sayı 49, Yıl 13, 2000.

çeşitli rivayetlerde teşvikler bulunmaktadır.⁴² Salatü selamlar kısa tutuldukça sayısını artırma imkanı elde edileceğinden sevap oranı da o derecede fazlalaşacaktır. Dolayısıyla Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve selleme)'in ashabına öğrettiği salı ve barik metinlerine bağlı kalacak şekilde salâtü selâmın en kısa ve en kapsamlısı, "Allahümme salı ve sellim ve barik alâ seyyidina Muhammed ve Ala ali seyyidina Muhammed" ifadesidir. Zira bunda hem salat hem selam hem de tebrik bulunmaktadır.

Çalışmamız esnasında tespit ettiğimiz problemlerden bir tanesi ise, sadece salat'ın yazılıp, selamın yazılmamasıdır. Bu da duayı eksik yapmaktır. Her ne kadar bazı alimlerin kitaplarından bu tür yazma şekilleri ile karşılaşsak da, bunların doğru olmadığını söyleyebiliriz. Bu bağlamda ülkemizdeki camilerin mihraplarının sağında ve solunda "Allah celle celaluhu" ve "Muhammed aleyhissalatu ve'sselam" lafızlarının yazılı olduğu küçük-büyük levhalar bulunmaktadır. Güzel olanı gösterme ve öğretme açısından bunun isabetli olduğunu söyleyebiliriz. Ancak bazı mihrapların sağındaki levhalarda "Allah celle celaluhu" yazılırken soldaki levhalarda ise "Muhammed aleyhisselam" yazmakta ve ayetin emrettiği "salat" bulunmamaktadır. Hatta bazen yeni yapılan camilerde övgü ve sena cümlelerine yer verilmeden sadece "Allah" ve sadece "Muhammed" yazılı levhalar asılmaktadır. Bu şekilde konacaksa koymamak daha evladır. Bunun yanında dört halifenin ve peygamber torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in isimlerinin, "Allah ondan razı olsun" manasına "radiyallahu anhu" ifadesi ile birlikte levhalarda asılmasının bir sakıncasının olmadığı mütalaa edilmektedir.

Salat ve selamın yazılışı konusunda tercih yapmak gerekirse, Hadis nakletme edebini anlatan kitaplarda da geldiği gibi salat ve selamı açıkça yazmanın, rumuz halinde yazmaktan daha iyi olacağı söylenebilir.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve selleme) ve sahabenin uygulamalarındaki salat ü selam çeşitleri ile yetinip dışındakilerden mümkün mertebe uzak kalmak daha doğru ve daha isabetli olacaktır. Zira Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve selleme)'in sünnetine bağlı insanlar olarak bizlere sünnetteki uygulama yeter.

Vaaz, sohbet ve dini konuşmalarda birçok konuşmacının Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve selleme)'in ismini andığında "salat"ı ihmal ederek alışkanlık gereği sadece "aleyhisselam" ile yetindiğini müşahede etmekteyiz. Halbuki değil bizim Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve selleme)'in ismi anıldığında ona salatü selam getirmek, diğer peygamberlerin isimlerinin geçmesini bile fırsat bilerek Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve selleme)'e salat ve selam oku-

42 Bkz. İbn Mace, 2/186 (hadis no: 1085); İbn Huzeyme, Sahih, 3/118, (hadis no:1733).

mak gerekir. Zira "aleyhi ve ala nebiyyina essalatü vesselam" şeklindeki uygulamayı kaynaklarımızda görmekteyiz:

Allah'ın sıfatları arasında sayılan rahmet sıfatının "acıma" manasına hasretmenin anlam daralmasına sebep olduğu gibi "salat"ın manasını sadece "destekleme" anlamına hasretmek de aynı şekilde anlam daralmasına sebep olur.

Salatü Selam, Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve selleme)'i yüceltme, saygı gösterme vazifemizi yerine getirmek ve şefaatine nail olmak içindir. Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve selleme)'in, bizim salatü selamımıza ihtiyacı yoktur. Çünkü O, Allah tarafından ezelden övülmüş ve sevilmiştir. Salatü Selam dan maksat; Allah'ın emrine imtisal ve Resulullah (sallallahu aleyhi ve selleme)'in bizim üzerimizdeki hakkını ödemeye gayret etmek suretiyle Allah'a yaklaşımdır.